

9A:5

Konkursbo har inte ansetts som ägare i va-lagens mening till konkursgäldenärs fastigheter. På grund därav och då va-avgifter för fastigheterna, som förfallit till betalning efter konkursutbrottet, inte betraktas som massafordringar, har konkursboet inte ansetts betalningsskyldigt för avgifterna.

Stockholms kommun yrkade förpliktande för Torsviks Metall Aktiebolags i likvidation konkursbo att till kommunen genast utge 43 731 kr 85 öre jämte ränta.

Som grund för sin talan anförde kommunen: Det fordrade beloppet avser avgifter för leverans av vatten till och omhändertagande av avlopp från nitton fastigheter i kommunen. (Fastigheternas beteckningar är här utelämnade.) Ägare till fastigheterna var tidigare Torsviks Metall Aktiebolag. Bolaget försattes den 8 november 1976 i konkurs. Med giltighet från dagen för konkursutbrottet tecknades den 19 november 1976 abonnemangsavtal mellan konkursboet genom förvaltaren och kommunen avseende el, gas och va beträffande samtliga fastigheter. Det nu fordrade beloppet avser avgifter enligt fakturor, vilka förfallit till betalning efter det att konkursboet enligt avtalet inträtt som abonnent. Konkursboet är därför betalningsskyldigt för avgifterna. Fordringen är en s k massafordran eftersom den förfallit till betalning efter det att konkursboet inträtt som brukare i konkursgäldenärs ställe. 3 § 2 st och 11 § va-lagen åberopas.

Konkursboet vitsordade de sakuppgifter kommunen lämnade ävensom riktigheten av yrkat belopp jämte ränta men bestred kommunens talan. Konkursboet anförde därvid: Målet rör fråga om gränsdragningen mellan konkursfordran å ena sidan och massafordran i konkurs å andra sidan. Förstnämnda fordran skall bevakas i vanlig ordning under det att sistnämnda fordran skall betalas ur konkursmassan före alla andra fordringar. I praxis och doktrin har ovannämnda gränsdragning blivit särskilt uppmärksammas då det gällt kontinuerliga fordringar grundade på ömsesidiga avtal såsom anställningsavtal, hyresavtal, avtal om leverans av elektricitet m m. Såvitt avser nu angivna fordringar torde rättsläget vara helt klart. Om inte konkursboet inträder i avtalsförhållandet genom uttryckligt åtagande, eller genom underlåten uppsägning, blir borgenärens fordran oberoende av om prestationen fullgjorts före eller efter konkursutbrottet en konkursfordran. Inträder å andra sidan konkursboet i avtalsförhållandet erhåller borgenären en massafordran för vad som presterats efter konkursutbrottet eller eventuellt från den tidpunkt avtal förlängdes genom utebliven uppsägning från konkursboets sida. Särskilt bör noteras att, om inte avtalet uppsägs av borgenären för tid intill dess avtalet på grund av uppsägning från konkursboets sida tidigast kunnat bringas till upphörande, endast en konkursfordran uppkommer och detta oavsett om boet kan ha dragit fördel av borgenärens prestationer. Sammanfattningsvis gäller sålunda beträffande fordringar på grund av ömsesidiga avtal om kontinuerlig prestationsskyldighet att oberoende av hur borgenären respektive konkursboet handlar kan borgenären aldrig få ställning som massaborgenär för prestationer utförda före konkursutbrottet. Detta gäller också om

betalningsskyldighet enligt tidigare träffat avtal inträffar först sedan prestationen utförts och denna tidpunkt inträffar efter konkursutbrottet. Den enda möjlighet borgenären har att få betalt för tidigare prestationer är att som villkor för fortsatt avtal med konkursboet kräva betalning även för tidigare prestationer. Detta är ett ur konkursboets synvinkel otillbörligt krav och kan inte accepteras med hänsyn till att förfarandet innebär förfång för övriga borgenärer. Beträffande det nu anförda hänvisas till 100 § konkurslagen och Welamson Konkursrätt s 443 ff. I förevarande fall har avtal träffats mellan konkursboet och kommunens energiverk beträffande elleveranser m m, vilket avtal gäller från och med konkursutbrottet den 8 november 1976. Därvid har sålunda ovan angivna konkursrättsliga regler iakttagits från båda parter sida. Nu vill energiverket emellertid beträffande va-avgifter avvika från denna reglering såtillvida att man kräver betalning för avgifter som hänför sig till leveranser före konkursutbrottet men förfaller till betalning efter konkursutbrottet. 11 § va-lagen reglerar endast förhållandet vid succession i äganderätten till fastigheten. Detta framgår också klart av lagens förarbeten. Ett konkursutbrott kan i och för sig inte innefatta äganderättsövergång i va-lagens mening. I stället har man att utgå från att fastigheten är i samma ägares hand. Härvid är då att notera att ingenstans i va-lagen sägs annat än att betalningsansvaret för va-avgifter åligger fastighetens ägare personligen. Betalningsskyldigheten åvilar sålunda inte fastigheten som sådan utan måste utkrävas hos ägaren på vanligt sätt genom dom, utmätning etc. Det enda sakrättsliga moment som finns i va-lagen beträffande betalningsskyldighet är stadgandet i 11 § som ålägger ny ägare till fastigheten betalningsskyldighet för va-avgift som förfallit till betalning efter tillträdesdagen. Att fastighetsägaren försätts i konkurs innebär inte annat än att va-avgifter skall behandlas som vilken fordran som helst. Någon säkerhetsrätt har inte knutits till densamma och således föreligger inte heller någon förmånsrätt. Vid exekutiv auktion utom konkurs torde endast 11 § vara tillämplig, dvs. den nye ägaren blir betalningsskyldig enbart för avgifter som förfaller till betalning efter köpeskillingsfördelningen. Om fastigheten säljs exekutivt vid konkurs skall naturligtvis inte situationen bli en annan och sålunda fordringen erhålla någon slags förmånsrätt. Beträffande va-avgifter som belöper på tiden efter konkursutbrottet gäller följande. I förevarande fall har konkursboet förklarat sig berett att svara därför. Om boet emellertid förhåller sig helt passivt skulle va-avgifter efter konkursutbrottet endast bli konkursfordran. Detta skulle vara en orimlighet för energiverket och man skulle vara nödsakad att omedelbart överväga att avstänga leveranserna. Detta skulle emellertid inte vara möjligt då sanitär olägenhet skulle uppkomma. Att knyta betalningsskyldigheten till den tidpunkt då konkursboet tidigast kunde uppsäga va-leveranserna är inte heller möjligt, enär uppsägning av dylika leveranser inte torde vara möjlig. Situationen synes sålunda helt låst. Detta måste bero på att va-lagen inte beaktat konkurssituationen. Emellertid är va-lagen uppbyggd som ett ömsesidigt avtal med kontinuerlig prestationsskyldighet. I konkurslagens mening måste ifrågavarande lagreglerade avtalsförhållande vara att bedöma som ett vanligt

civilrättsligt avtal träffat mellan parterna. Eftersom parterna inte har möjlighet att uppsäga avtalet, bör situationen bedömas så i konkurs som om avtalet förlängts genom konkursförvaltningens försorg. Härvid blir sålunda avgifter som belöper på tiden efter konkursutbrottet massafordringar och avgifter som belöper på tiden dessförinnan konkursfordran, oavsett om de förfaller till betalning före eller efter konkursutbrottet.

När 3 § va-lagen säger, att om huvudman träffat avtal med annan än fastighetsägare om brukande av anläggningen så gäller för denne vad som i lagen föreskrivs om fastighetsägare, tar detta knappast sikte på konkursfallet. Konkursen innebär att konkursboet automatiskt blir fastighetsägare. Detta är inte alls samma situation som när en huvudman träffat avtal med annan person eller annat företag än fastighetsägaren om brukande av anläggningen. Vad som väl rent praktiskt kan ifrågakomma kan t ex gälla en situation där byggnaden ägs av en person och fastigheten av en annan. Tänkbart kan väl möjligen också vara att huvudmannen tecknar direkt avtal med en större industri som hyr industribyggnader på annans grund eller som arrenderar marken. Dessa situationer bör inte jämföras med konkursfallet där konkursboet inte är "annan än fastighetsägare". Konkursboet är i realiteten lika med fastighetsägaren, ehuru konkursutbrottet innebär att konkursgäldenären inte äger råda över fastigheten. Konkursboet kan heller inte betraktas som ny ägare enligt 11 § va-lagen. Nämda paragraf måste rimligen syfta på ett reellt ägarskifte och man har genom bestämmelsen velat förebygga att ett glapprum uppkommer mellan gammal och ny ägare därför att vissa avgifter inte hunnit debiteras vid ägarskiftet. I konkurssituationen är det en grundregel att borgenärernas inbördes rättsförhållande skall avgöras med hänsyn till situationen vid konkursutbrottet och konkursen innebär inte ett ägarskifte i den bemärkelse som kan avses i 11 § utan det s k ägarskiftet i konkursfallet är endast en följd av konkurslagens bestämmelse av innehåll att gäldenären i och med konkursutbrottet mister rådigheten över sina tillgångar. Ett accepterande av energiverkets ståndpunkt innebär att energiverket förskaffar sig extra förmånsrätt eller en massafordran som står direkt i strid mot grundprinciperna för konkursförfarandet.

Va-nämnden yttrade:

Va-nämnden tar först upp till prövning kommunens påstående att dess fordran är en massafordran eller - sett från gäldenärssynpunkt - massagäld. Som kriterium på massagäld torde kunna anges att den belastar konkursegendomen i anledning av konkursfunktionärernas åtgärder i denna egenskap (Welamson i SvJT 1952 s 401). Det är alltså fråga om gäld som konkursboet självt ådragit sig och som skall betalas framför konkursfordringarna (Welamson: Konkurs 1976 s 22). En massafordran riktar sig mot konkursboet som en särskild juridisk person (betänkande av konkurskommittén, SOU 1974:6, s 104 f). Det ankommer på konkursförvaltaren att under den löpande förvaltningen betala massafordringarna allt efter som de förfaller och därefter debitera utgifterna som konkurskostnader. Massaborgenär skall alltså inte bevaka sin fordran i konkursen (Welamson: Konkursrätt

1961 s 652). Termen massafordran förekommer dock inte i konkurslagen. I 125 § denna lag talas om "gäld, som boet eljest ådragit sig" och i 26 § om "annan skuld som boet ådragit sig". Massafordran särskiljs där från konkurskostnader, alltså främst arvoden till förvaltare och rättens ombudsman, men kan också inbegripas i konkurskostnaderna.

I förevarande fall har konkursförvaltaren med giltighet från dagen för konkursutbrottet tecknat nytt abonnemang med kommunen angående bl a leverans av vatten till och omhändertagande av avlopp från fastigheterna. Fordran i anledning av detta abonnemang är uppenbarligen massafordran. De fordringar som kommunen nu gör gällande har däremot uppkommit före konkursutbrottet och avser uteslutande tid före konkursbeslutet. Dessa fordringar kan sålunda inte vara massafordringar. Det förhållandet att fråga är om kontinuerliga fordringar som förfaller till betalning först under konkursen saknar härvidlag betydelse.

Va-nämnden övergår till bedömning av om konkursboet enligt 11 § va-lagen är att anse som ny ägare av fastigheterna och på grund härav skyldigt att svara för avgifterna. Frågan om konkursboet är ett särskilt rättssubjekt som äger konkursmassan eller om äganderätten fortfarande tillkommer konkursgäldenären kan inte besvaras entydigt. Welamson (Konkurs s 58) hävdar att det i så måtto inte fullt överensstämmer med gängse terminologi att tala om konkursboet som ett särskilt rättssubjekt, att beträffande konkursmassan vissa rester av normal ägarposition förblivit hos gäldenären. Om denne förfogar över egendomen i boet straffas han inte för stöld eller förskingring, alltså brott som riktar sig mot annans egendom, och konkursen betraktas inte som ett fång som föranleder att lagfart behöver sökas på fast egendom i boet ter sig enligt Welamson å andra sidan inte heller naturligt i betraktande av att massaskulder inte belastar gäldenärens egendom efter konkursens avslutande. Welamson säger avslutningsvis att om man vill konstruera ett gemensamt subjekt för rättigheter och skyldigheter i konkurs så tvingas man bortse från faktorer som gör konstruktionen haltande, vare sig man därvid finner det ena eller det andra av alternativen vara att föredra.

Av den ovannämnda redogörelsen finner Va-nämnden i vart fall framgå att konkursboet inte uppfyller förutsättningarna för att enligt 11 § va-lagen anses som ny ägare till fastigheterna. Konkursboet är alltså inte heller på denna grund betalningsskyldigt för avgifterna. Vad kommunen åberopat angående tillämpningen av 3 § andra stycket va-lagen saknar i nu förevarande sammanhang betydelse.

Va-nämnden vill slutligen uttala följande. Rättsförhållandet mellan huvudman och brukare är enligt va-lagen i huvudsak offentlighetsligt reglerat och grundas på bestämmelserna i lagen samt taxa och allmänna bestämmelser för brukande av anläggningen. Vad nu sagts innebär att fordran på avgift enligt va-lagen måhända skulle kunna behandlas annorlunda än andra konkursfordringar. Borgenären (huvudmannen) skulle exempelvis som villkor för fortsatt vattenleverans kunna kräva full betalning under konkursen för dessförinnan uppkommen fordran. Va-nämnden finner dock inte anledning att i detta mål ingå en sådan prövning.

På grund av vad ovan anförts skall kommunens talan ogillas.

Va-nämnden ogillade kommunens talan.

Beslut: 1977-10-19, BVA 65

Mål nr: VA 30/77

Kommunen fullföljde talan och yrkade i Vattenöverdomstolen bifall till sitt vid Va-nämnden framställda fordringsyrkande.

Konkursboet bestred ändring.

Kommunen anförde till stöd för sin talan bl a följande: Enligt kommunens uppfattning måste konkursboet anses vara antingen ägare eller inte ägare till fastigheterna. Är boet att anse som ägare gäller 9 och 11 §§ va-lagen. Är boet icke att anse som ägare gäller 3 § 2 st samma lag eftersom kommunen såsom huvudman för va-anläggningen tecknat avtal med konkursboet om brukande av anläggningen. Sistnämnda lagrum innehåller icke några inskränkningar utan är generellt utformad och avser därigenom vem som helst som trätt i ägarens ställe och med vilken huvudmannen träffat avtal om brukande av allmän va-anläggning. Enligt vedertagen uppfattning är en massagäld en gäld som belastar konkursegendomen i anledning av konkursfunktionärernas åtgärder i denna egenskap. Genom att teckna abonnemang med kommunen har konkursfunktionären vidtagit en åtgärd varigenom en gäld uppstått som belastar konkursegendomen enligt stadgandet i 3 § 2 st va-lagen. Den som trätt i ägares ställe och med vilken huvudmannen för va-anläggningen träffat avtal om brukande av anläggningen skall - eftersom samma regler som för ägare skall gälla - gentemot huvudmannen inte svara för avgift som förfaller till betalning före tillträdesdagen. Därav följer att han skall svara för avgift som förfaller till betalning efter tillträdesdagen. I detta fall måste rimligen dagen för konkursutbrottet, dvs. den dag från vilken konkursboet tecknat abonnemang vara att jämställa med tillträdesdagen.

Vattenöverdomstolen yttrade:

De fordringar som kommunen gör gällande i målet har uppkommit före konkursutbrottet och är att betrakta som konkursfordran och inte som massafordran.

Skyldighet att erlägga avgift för brukande av va-anläggning åvilar fastighetsägaren. Om fastigheten byter ägare övergå betalningsskyldigheten på den nye ägaren, dock med viss begränsning enligt 11 § va-lagen. Huvudmannen kan träffa avtal med annan än fastighetsägaren om brukande av anläggningen, varvid denne brukare enligt 3 § 2 st samma lag blir att jämställa med fastighetsägaren i fråga om skyldighet att erlägga avgift för det brukande varom avtal träffats.

Enligt 3 § 1 st va-lagen skall vid tillämpning av denna lag som ägare av fastighet anses den som enligt kommunalskattelagen är skyldig att betala skatt för garantibelopp för fastigheten. I fråga om förevarande fastigheter torde bolaget och icke konkursboet debiteras sådan skatt och bolagets oguldna skatt torde icke utgöra konkursboets egna gäld. Vid prövning av va-frågor skall sålunda konkursboet icke betraktas som ägare av fastigheterna med uteslutande av bolaget. Då i enlighet med det anförda

äganderätten till bolagets fastigheter inte övergått från bolaget till konkursboet, är den i 11 § va-lagen meddelade regleringen av fastighetsägares betalningsansvar gentemot huvudmannen vid äganderättsövergång ej tillämplig i detta fall.

Kommunens avtal med konkursboet om brukande av va-anläggningen från och med dagen för konkursutbrottet medför enligt 3 § 2 st va-lagen att boet inom ramen för vad som avtalats träder i fastighetsägares ställe och blir skyldig att betala den avgift för sitt brukande, som eljest skulle ha erlagts av fastighetsägaren. En tillämpning av nämnda lagrum medför däremot inte att konkursboet skall anses ha, med uteslutande av bolaget, inträtt i äganderätten till fastigheterna.

På grund av det anförda skall, såsom Va-nämnden funnit, kommunens talan lämnas utan bifall.

Vattenöverdomstolen fastställde det slut som Va-nämnden kommit till.

Dom: 1978-06-22, DT 35

Mål nr: T 67/77